

Kapitola 2

TEXTY

DOPIS Z PRAHY

Jednoho srpnového večera jsem dorazil na pozvání Československého svazu spisovatelů do Prahy. Na telegrafické pozvánce mimo jiné stálo: „Naším záměrem je, abyste se na místě přesvědčil o důstojném průběhu našeho obrodného procesu a po návratu informoval veřejnost své země.“ Ve zpětném pohledu teď text tohoto pozvání působí jako strašlivá ironie. Pozvání jsem bez váhání přijal, protože jsem v československém modelu demokratického socialismu spatřoval velikou naději pro Západ i pro Východ; odtamtud, z Prahy a Bratislavy, by se na Východ a na Západ bývalo mohlo rozšířit to, co se až do ledna 1968 považovalo za utopii: socialistická svoboda.

O čem tedy mohu „veřejnost své země informovat“: už první noc nás vzbudilo burácení těžkých letadel, letících velmi nízko. V sedm hodin ráno přišel do hotelu jeden přítel, zaklepal na naše dveře a zvenku zavolal: Jsme obsazeni. Krátce nato jsme na Václavském náměstí zaslechli první výstřely, ihned jsme tam vyrazili a spatřili sovětské tanky – tu demonstraci absurdní hlouposti, a bezpočet lidí, mládež i dospělí. Nejvíce mě udivilo, jak se lidé snažili zaníceně diskutovat se

sovětskými vojáky, aby jim a sobě vysvětlili tuto neuvěřitelnou událost. Jeden jediný výstřel od obyvatelstva by pravděpodobně přivodil katastrofu, ale tento výstřel nepadl. Bylo zřejmé, že jsme svědky historické události, jejíž následky nelze ještě předvídat. Zřejmé bylo také to, že zde Moskvou centrálně řízený socialismus vyhlásil svůj morální bankrot a že se jednalo o neskrývané potlačení celého národa. Model naděje, která se tady po osm měsíců naplňovala, byl v troskách. V Praze a Bratislavě se prokázalo, že lze přísně doktrinářský systém reformovat bez násilí zevnitř, z vládnoucí strany, podporované spisovateli, umělci a intelektuály, kteří *představu* funkcionářů posilovali a podporovali. Jelikož i my žijeme v ustrnulých systémech, může to, čeho se v těchto osmi měsících dosáhlo, pro nás zůstat vzorem. V této chvíli zvítězili na obou stranách reakcionáři, a tak je leckterá západní slza slzou krokodýlí. Pražský tanec smrti a krvavý volební karneval v Chicagu se navzájem podmiňují, opíraly se o sebe, a pro československý národ, stejně jako pro nás nadejde čas, kdy se budeme muset mít na pozoru před falešnými přáteli. Oba bloky se budou křikem domáhat *jednoty* a *jednotnosti* uvnitř bloků, zatímco jsou spolu přece *zajedno* v tom, co se v Československu a ve Vietnamu děje. Mladí lidé, kteří v Chicagu protestovali proti válce ve Vietnamu a byli zmláceni, demonstrovali současně *za* Československo. Československo dokázalo, že svoboda se nemusí rozdělovat na západní a východní, jejich svoboda je naše stejně jako svoboda amerických demonstrantů a odpůrců války. Během pěti dní v Praze jsem zažil absolutní solidaritu československého národa. Mohu jen doufat, že tato solidarita pomůže lidem přestát a překonat strašlivý fakt okupace.

8. září 1968

podeps. Heinrich Böll

TANK MÍŘIL NA KAFKU

Bylo to slyšet, vidět, na dosah, a přesto nepochopitelné. Někdo zaklepal ve středu ráno na dveře našeho hotelového pokoje a zavolal: „Jsme obsazeni.“ V prvním okamžiku jsem si pomyslel, že chce odříct schůzku, a hodina a způsob sdělení mi připadaly poněkud neobvyklé; hlas zněl také příliš pohnutě, než aby se mohlo jednat o běžné sdělení. Než jsme to správně pochopili, zaslechli jsme první výstřely a „Jsme obsazeni“ získalo svůj skutečný význam. Výstřely byly ostré a bylo jich mnoho, zahaly nás o 23 let a několik měsíců zpátky. Zřetelně oznamovaly: Evropa nemá mír, žije ve stavu rozličných průměrů, tady, v Praze, se jedno průmění porušilo.

* * *

Se vzpomínkou na kulometry a palubní děla, střílející v ulicích, se také ihned dostavilo instinktivní ochranné chování: pryč od okna, hledat úkryt, v chodbě, v koupelně. Jak dobře jsme to ještě měli zažitě. Hotelový dvůr byl otevřený do Václavského náměstí, výstřely zněly blízko. Kdesi se roztříštilo sklo, někam, i když s menší prudkostí, dolétne a odlétne každá střela.

* * *

Chlapec¹ tam okamžitě chtěl a my ho nechali jít. Nehledal dobrodružství a senzaci, ale *okamžitě* tam *musel*.

---

¹ *dolétne a odlétne každá střela. Chlapec] dolétne a odlétne každá střela. / Chlapec Z; D.*

Vpravo: Ilustrovaný leták z pražského centra, srpen 1968

Pochopili jsme to a nechali ho jít, beze strachu, ale s obavami. O něco později jsme vyrazili také, setkali se s ním a zůstali spolu. Dva dny ho bolelo v uších. Poblíž rozhlasu stříleli do vzduchu sovětsí vojáci. Třeba se s jedním či druhým z nich setkal v Moskvě, Leningradě nebo Tiflisu na ulici, v divadle nebo kině, nebo v Rize na pláži. Teď mu v Praze stříleli kolem uší do vzduchu, a ne *pouze* do vzduchu. Ne, to nebylo kino ani televize, nejednalo se o natáčení, o komparzisty, byli to vojáci v akci, a ti rozstříleli jakoukoli sentimentalitu; a sovětská vláda² tady nechávala rozstřílet sympatie.

* * *

V okolí pomníku sv. Václava, před Muzeem, se ve středu rozhodl osud Československa. Politici přemýšlejší nejspíš vždy dualisticky: Porobení, nebo ozbrojené povstání. To první by jim bylo milejší, to druhé nejspíš zakalkulovali, to třetí neočekávali: permanentní, semknutý odpor, neozbrojený. Tato třetí síla, už často připomínaná, se zrodila ve středu 21. srpna 1968 v Praze a během čtyř dní obrovsky narostla. Byla slyšet, vidět, na dosah, a přesto nepochopitelná; byla nová a mnohé dělala nově; byla plná vášně, síly a fantazie. Sovětsí politici současného

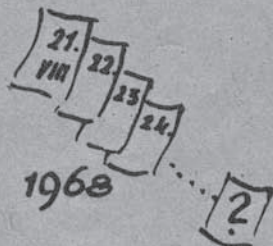
---

² a sovětská vláda] sovětská vláda Z; Df.

Za Dubčeka, Svobodu, Černíka, Smrkorského,
Čisáře, Krieglů

Za XIV sjezdem KSC, za novým ÚVKSC

Jsmo s vámi - buďte s námi

„školní rok 1968/69
začal“

naši okupační „osvoboditele“
nás učí

lekc 1.

„Co platí dané slovo“

Špatný není socialismus
a komunismus
ale
vládky zemí agresorů

lekc 2.

„O přátelství“

Zdůsilnit nás můžete -
prodem ruské bude
nenárist

ražení ji nikdy nedokážou pochopit. Bylo³ by možné, aby okamžitě odtáhli a brutální akce po nich zůstala jako „zlý sen“? Jednalo se o vyhlášení bankrotu sovětské diplomacie, tajné služby a moskvanismu. Z každé hodiny neuvěřitelné přítomnosti tanků se stal rok ztracené důvěry, a tak se kolem jedenácté večer dosáhlo stavu důvěry přibližně z roku 1953.

* * *

Bylo bravurní, jak mladí lidé naskakovali s československou vlajkou na tanky, prostě se na nich vezli a volali „Dubček, Dubček, Svoboda!“; československý prapor má barvy francouzské revoluce.⁴ Když osádky tanků zalezly dovnitř, zavřely poklopy, mladíci poklopy otevřeli a ty tam dole vytáhli z jejich „slonovinové věže“, aby je konfrontovali s nesentimentální skutečností – aby s nimi diskutovali.⁵ Hodila se jim, což mnozí z nich přijímali možná nevrle, znalost ruského jazyka a dialektické výuky, a já si myslím, já doufám, že spustili rozklad. Tato třetí síla byla nová – a mnohé dělala nově: Alespoň jedna vlajka v Evropě dostala opět smysl, vyprázdněné slovo svoboda tady znova získalo obsah. Dokonce pomníky byly zase přijatelné. A hlásalo se evangelium demokracie.

³ V něm. textu se jedná o rozdíl: Ob's] Ob es Z'; D'.

⁴ volali...; československý prapor... francouzské revoluce.] volali... Zbytek chybí Z'; D'.

⁵ a diskutovali s nimi.] a aby s nimi diskutovali Z'; D'.